

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2569

แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ อย่างยั่งยืน

Guidelines for the Sustainable Management of the World Heritage Site: The Ancient Town of Si Thep and Its Associated Dvaravati Monuments

เบญจวรรณ รอดคล้ายคลิบ¹

Benjawan Rodklayklib

Received: Feb 18, 2026

Revised: Jun 20, 2026

Accepted: Jun 26, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) ศึกษาศักยภาพการจัดการ และ 3) หาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพอย่างยั่งยืน โดยเก็บข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสาร การสำรวจภาคสนาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 กลุ่ม รวม 30 คน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่าเมืองโบราณศรีเทพมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นทั้งด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ ในด้านศักยภาพการจัดการ พบว่าชุมชนมีความตระหนักสูงแต่ขาดการมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย ภาคเอกชนยังขาดอัตลักษณ์

¹ คณะการบริหารและการท่องเที่ยว วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม (Faculty of Hospitality and Tourism, Siam Technology College), Email: benjawanr@siamtechno.ac.th

แบรนด์ที่ชัดเจนเพื่อสื่อสารระดับสากล และบุคลากรจำเป็นต้องพัฒนาทักษะภาษาและเทคโนโลยีดิจิทัล

จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว 5 แนวทาง ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน 2) การพัฒนาอย่างยั่งยืน 3) การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัย 4) การตลาดและการสร้างแบรนด์ และ 5) การติดตามผลการประเมิน

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก เมืองโบราณศรีเทพ

Abstract

This qualitative research aimed to: 1) explore tourism resources, 2) investigate management potential, and 3) propose sustainable management guidelines for the World Heritage Site of the Ancient Town of Si Thep. Data were collected through documentary research, field surveys, and in-depth interviews with 30 key informants from four groups: the public sector, the private sector, local residents, and tourists. The findings revealed that the Ancient Town of Si Thep possesses outstanding cultural, historical, and natural tourism resources. Regarding management potential, whilst the local community exhibited high awareness, there was a notable lack of participation at the policy-making level. Furthermore, the private sector still lacked a distinct brand identity for international communication, and personnel required further training in foreign languages and digital technology. Based on these findings, the study proposes five guidelines for sustainable tourism management: 1) community participation, 2) sustainable development, 3) the

establishment of safety standards, 4) marketing and branding, and 5) monitoring and evaluation.

Keywords Management guidelines, World heritage tourism destination, The Ancient Town of Si Thep

1. บทนำ

ปัจจุบันภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยทุนทางวัฒนธรรม แหล่งมรดกโลกได้กลายเป็นจุดหมายปลายทางสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก การได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลกโดยองค์การยูเนสโก (UNESCO) ไม่เพียงแต่เป็นการยืนยันถึงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล แต่ยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและสังคมในพื้นที่นั้นอย่างรวดเร็ว สำหรับประเทศไทย การขึ้นทะเบียน "เมืองโบราณศรีเทพ" ให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งที่ 4 ในปี พ.ศ. 2566 ถือเป็นก้าวที่สำคัญที่นำมาซึ่งโอกาสและวิกฤตในการจัดการท่องเที่ยว เนื่องจากเมืองโบราณศรีเทพมีลักษณะเด่นทางโบราณคดีที่หาได้ยากในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะผังเมือง "เมืองคูน้ำ" และศิลปกรรมอารยธรรมทวารวดีที่ยาวนานกว่า 800 ปี ซึ่งมีความกว้างขวางและเปราะบางสูง (Pedersen, 2002; Fine Arts Department, 2023)

การประกาศขึ้นทะเบียนดังกล่าวส่งผลให้เมืองโบราณศรีเทพต้องเผชิญกับสถานะการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด ข้อมูลจากการสำรวจพบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นเกินกว่าขีดความสามารถในการรองรับในบางช่วงเวลาได้นำไปสู่ปัญหาความแออัดบริเวณจุดเช็คอินสำคัญ เช่น เขาคีลางกูร ซึ่งเป็นมหาสถูปที่มีความเสี่ยงต่อการชำรุดทรุดโทรมจากการเหยียบย่ำ ยิ่งไปกว่านั้นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญ คือ การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ผลประโยชน์ส่วนใหญ่มักตกอยู่กับผู้ประกอบการภายนอกพื้นที่ ซึ่งขัดแย้งกับหลักการจัดการท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืนที่ระบุว่า ชุมชนท้องถิ่นต้องเป็นส่วนหนึ่งของ "เจ้าของร่วม" ในมรดกนั้น (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565; Smith, 2006; UNESCO World Heritage Centre, 2023)

จากสถานการณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งเชิงพื้นที่และมุมมองที่ต่างกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน โดยกลุ่มหน่วยงานรัฐและองค์การระดับโลกมองศรีเทพในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความเปราะบาง จึงเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการมีแผนการจัดการที่เป็นระบบ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ไม่ให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์ถูกบดบังด้วยการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ รวมถึงมุ่งรักษาความแท้จริงและความครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งเป็นเกณฑ์หลักของยูเนสโก ส่วนกลุ่มผู้ประกอบการภายนอกพื้นที่มองเมืองโบราณศรีเทพเป็นโอกาสในการกอบโกยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ ซึ่งต่างกับกลุ่มชุมชนท้องถิ่น แม้ตามหลักการควรจะเป็นเจ้าของร่วมแต่ในความเป็นจริงกลับถูกผลักให้อยู่ชายขอบของการพัฒนา และไม่ได้รับความเป็นธรรมในการกระจายรายได้จากทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้นผลจึงถูกส่งต่อไปกับกลุ่มนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดพฤติกรรมการกระจุยตามจุดเช็คอินสำคัญ จนสร้างความสูญเสียต่อการเสื่อมโทรมของโบราณสถาน ถึงแม้นักท่องเที่ยวจะมองพื้นที่ในลักษณะของจุดหมายปลายทางอดนินยาก็ตาม

จากความขัดแย้งทางมุมมองและผลกระทบที่เกิดขึ้นช่องว่างการวิจัยที่สำคัญ คือ การขาดการประเมินศักยภาพเชิงลึกและการขาดรูปแบบการจัดการแบบบูรณาการที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม ปัจจุบันยังไม่มีคำตอบชัดเจนว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวของศรีเทพในปัจจุบันมีบริบทและขีดความสามารถที่แท้จริงระดับใด และจะทำไมอย่างใดเพื่อดึงทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมบูรณาการแผนการจัดการร่วมกัน หากปล่อยให้การท่องเที่ยวเติบโตโดยไร้ทิศทางเมืองโบราณศรีเทพอาจเผชิญกับความเสี่ยงในการสูญเสียสถานะมรดกโลก ดังนั้นปัญหาวิจัยหลักคือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

ของเมืองโบราณศรีเทพให้ก้าวข้ามปัญหาเหล่านี้ เพื่อรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวของพื้นที่ให้ดำรงอยู่ควบคู่ไปกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ
3. เพื่อหาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพอย่างยั่งยืน

3. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resources) ถือเป็นองค์ประกอบและปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยทำหน้าที่เป็นแรงดึงดูดที่กระตุ้นให้เกิดอุปสงค์หรือความต้องการเดินทางของผู้เยี่ยมชมทรัพยากรเหล่านี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏ แต่ยังครอบคลุมไปถึงมิติทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ ซึ่งสามารถนำมาสร้างแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคทางการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

3.1.1 ทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม

ธนิช เลิศชาญฤทธิ (Lertcharnrit, 2011) กล่าวเกี่ยวกับทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Resources) ไว้ว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้น เริ่มปรากฏขึ้นในสหรัฐอเมริกาช่วงปี ค.ศ. 1975 โดยถูกนำมาใช้ในแวดวงโบราณคดีเป็นหลัก คำนี้ครอบคลุมทั้งมรดกที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ขณะเดียวกัน

วัฒนธรรมถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสลับซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงตามค่านิยมของยุคสมัย มิใช่สิ่งที่คงที่ตายตัว แต่เกิดจากการหล่อหลอม ถ่ายเท และผสมผสานระหว่างคุณค่าเดิมกับสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับ สยันต์ ไพรชาญจิตร์ (Praicharnjit, 2007) ได้ให้ความหมายขอบเขตของทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม คือ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมทั้งหมดในสังคมมนุษย์ที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ สิ่งก่อสร้างที่จับต้องและมองเห็นได้ รวมถึงความรู้และภูมิปัญญา ความเชื่อ กฎระเบียบแบบแผนเพื่อปฏิบัติจินตนาการ ความรู้สึกนึกคิด ศิลปะและการแสดงออกที่ไม่สามารถจับต้องหรือสัมผัสทางกายภาพได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจัดการให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของมนุษย์ในแต่ละชุมชน แต่ละสังคม แต่ละยุคสมัยได้ และทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบันประกอบด้วย สิ่งที่เป็นมรดกตกทอดมาจากอดีตและสิ่งที่ยังมีการสร้างสรรค์ดัดแปลงขึ้นมาใหม่เพื่อใช้สอยให้สมประโยชน์แก่ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่สังคม

3.1.2 ทรัพยากรทางด้านประวัติศาสตร์

ฉันทิช วรรณถนอม (Wannathanom, 2007) กล่าวว่า ทรัพยากรทางด้านประวัติศาสตร์ คือ พื้นที่ หลักฐาน และร่องรอยทางกายภาพที่เหลืออยู่ ซึ่งอาจบ่งบอกถึงสภาพความเป็นมาและพัฒนาการของสิ่งมีชีวิตทั้งในยุคนก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ ทั้งนี้รวมถึงวัตถุต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างหรือประดิษฐ์ขึ้นด้วย ตัวอย่างของทรัพยากรด้านประวัติศาสตร์ ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์ เครื่องปั้นดินเผา พระพุทธรูป เป็นต้น

มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (The Encyclopedia of Thailand for Youth Foundation, n.d.) กล่าวว่า ทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ ในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนวิวัฒนาการของชุมชนจนถึงระดับชาติ โบราณสถานและโบราณวัตถุถือเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่คนรุ่นปัจจุบันพึงอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ความสำคัญดังกล่าวสะท้อนชัดในกระแสพระราชดำริของรัชกาลที่ 9 เมื่อปี พ.ศ.2506 ซึ่งทรงเน้นย้ำว่าอัตลักษณ์ของประเทศไทยผูกพันอย่างแนบแน่นกับอดีตราชธานีอย่างสุโขทัยและอยุธยา การรักษา

โบราณสถานจึงไม่ใช่เพียงการรักษาซากปรักหักพัง แต่คือการธำรงไว้ซึ่งความหมายของความเป็นชาติและรากฐานทางจิตใจที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยทรัพยากรทางประวัติศาสตร์นั้นมีประโยชน์ต่อประเทศชาติถึง 2 นัย คือ นัยที่เกี่ยวเนื่องกับจิตใจของประชาชน และนัยที่เกี่ยวเนื่องกับเศรษฐกิจของประเทศ

1) นัยที่เกี่ยวเนื่องกับจิตใจของประชาชน กล่าวคือ โบราณสถานย่อมแสดงความเป็นมาของประเทศ เป็นเกียรติ และความภาคภูมิใจของคนในชาติ เป็นสิ่งที่โยงเหตุการณ์ในอดีต และปัจจุบันเข้าด้วยกัน และเป็นสิ่งที่เรานำมากระตุ้นจิตสำนึกของคนในชาติได้

2) นัยที่เกี่ยวเนื่องกับเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ โบราณสถานและโบราณวัตถุนั้นเป็น "มรดกวัฒนธรรม" ที่แสดง "เอกลักษณ์" ของประเทศ จึงทำให้เกิดมี "การท่องเที่ยววัฒนธรรม" ทำรายได้มหาศาลได้แก่ ท้องถิ่นที่มีมรดกวัฒนธรรมของตนเอง

ประเทศไทยมีสมบัติวัฒนธรรมมากมาย ปรากฏย้อนหลังไปนับเป็นหมื่นปี เป็นสิ่งที่คนสร้าง หรือดัดแปลงขึ้นสำหรับใช้สอย เช่น ถ้วยชาม สำหรับเป็นเครื่องมือ หรืออาวุธ เช่น ขวาน มีด หอก ค้อน เบ็ด ฉมวก ฯลฯ สำหรับเป็นเครื่องประดับ เช่น กำไล สร้อย ลูกปัด ต่างหู ฯลฯ วัสดุที่ใช้มีหลายหลากตั้งแต่ หิน โลหะ และไม้ นอกจากนี้ ยังพบประติมากรรมอยู่ตามที่ต่างๆ โบราณสถานก็มี โดยเฉพาะโบราณสถานที่เป็นศาสนสถาน หรือปูชนียสถานหลายแห่ง ผู้คนยังใช้สอยสืบต่อกันมาแต่ต้น จนปัจจุบันนี้ นักโบราณคดีเรียกโบราณสถานประเภทนี้ว่า "อนุสาวรีย์ที่ยังมีชีวิต" ส่วนโบราณสถานที่ใช้ประกอบพิธีแล้วเป็น "อนุสาวรีย์ที่ตายแล้ว"

3.1.3 ทรัพยากรด้านธรรมชาติ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (Wiratchaniphawan, 1992) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ทรัพยากรธรรมชาติ" ไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่ปรากฏอยู่ตามธรรมชาติหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์สามารถนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่

มนุษย์และสภาวะธรรมชาติด้วยกันเองได้ เช่น น้ำ ประมง ป่าไม้ ดิน แร่ธาตุ สัตว์ป่า
ทั้งหมด รวมทั้งมนุษย์ด้วย

จักรพันธ์ ปัญจะสุวรรณ (Panjasuwan, 2002) ได้ให้ความหมายของ
คำว่า “ทรัพยากรธรรมชาติ” ไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่เกิดเองตามธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์
สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม หรือมนุษย์นำมาสนอง
ความต้องการในด้านปัจจัยสี่ ถ้าขาดทรัพยากรธรรมชาติไปแล้ว มนุษย์จะ
ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ตัวอย่างทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำ ดิน อากาศ ป่าไม้
สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน รวมทั้งทรัพยากรพลังงานมนุษย์ด้วย

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

Dickman (1996) ได้เสนอแนวคิดเรื่ององค์ประกอบพื้นฐานของการ
ท่องเที่ยวที่เรียกว่า “5As” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยว ประสบ
ความสำเร็จและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ Dickman มองว่าหากขาด
องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไป “ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว” (Tourism
Product) นั้นจะไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ

1) Attractions (สิ่งดึงดูดใจ) Dickman ระบุว่านี่คือ “หัวใจหลัก” และ
เหตุผลเบื้องต้นที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางออกจากบ้าน สิ่งดึงดูดใจคือสิ่ง
ที่กระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความ
บันเทิง หากไม่มีสิ่งดึงดูดใจที่มีศักยภาพเพียงพอ องค์ประกอบอื่น ๆ ก็จะไม่
มีความหมาย

2) Accessibility (การเข้าถึง) การที่แหล่งท่องเที่ยวจะประสบ
ความสำเร็จได้ ต้องมีระบบคมนาคมที่เอื้ออำนวย ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐานและ
บริการขนส่งสาธารณะ Dickman เน้นว่าการเข้าถึงไม่ได้หมายถึงแค่ระยะทางทาง
กายภาพ แต่รวมถึง “ระยะทางในเชิงความรู้สึก” เช่น ความคุ้มค่าของเวลาและ
ค่าใช้จ่ายในการเดินทางด้วย

3) Accommodation (ที่พักแรม) แล่งท่องเที่ยวต้องมีที่พักที่หลากหลายเพื่อรองรับความต้องการและงบประมาณที่แตกต่างกันของนักท่องเที่ยว ตั้งแต่โรงแรมหรู รีสอร์ท ไปจนถึงบ้านพักตากอากาศหรือจุดกางเต็นท์ โดยที่พักต้องมีมาตรฐานความปลอดภัย สุขอนามัย และการบริการที่เหมาะสม

4) Amenities (สิ่งอำนวยความสะดวก) องค์ประกอบนี้รวมถึงบริการที่จำเป็นอื่นๆ เช่น ร้านอาหาร ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ระบบสาธารณูปโภค (น้ำ ไฟ อินเทอร์เน็ต) ธนาคาร ตู้กดเงินสดสาธารณะ และห้องน้ำสาธารณะ Dickman มองว่าสิ่งเหล่านี้อาจไม่ใช่เหตุผลหลักที่คนมาเที่ยว แต่เป็นตัวตัดสินใจว่านักท่องเที่ยวจะ "ประทับใจ" หรือ "เช็ดขยาด" กับการมาเยือนครั้งนั้น

5) Activities (กิจกรรม) กิจกรรมคือสิ่งที่สร้าง "ประสบการณ์" และทำให้การท่องเที่ยวมีความหมายมากขึ้น เช่น การดำน้ำ การเดินป่า การช้อปปิ้ง หรือการร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม Dickman ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมที่ดีจะช่วยให้ "ระยะเวลาการพำนัก" (Length of Stay) และกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายเงินในพื้นที่มากขึ้น

แนวคิดองค์ประกอบพื้นฐานการท่องเที่ยว (5As) ของ Dickman (1996) เป็นกรอบการวิเคราะห์เชิงระบบที่นิยามว่าความสำเร็จของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเกิดจากการบูรณาการ 5 ปัจจัยหลักเข้าด้วยกันอย่างมีเอกภาพ โดย Dickman เน้นย้ำว่าทุกองค์ประกอบต้องทำงานสอดประสานกันเพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สมบูรณ์และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ซึ่งกรอบแนวคิดดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญในการประเมินศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่และการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในมิติการมีส่วนร่วมและความยั่งยืน

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อสร้างความสมดุลทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม

วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ โดยสามารถสรุปแนวคิดพร้อมการอ้างอิงได้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจหลักในการพัฒนา โดยต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม กำหนดนโยบาย วางแผน ตัดสินใจ และปฏิบัติตามแผน (Phra Maha Thanom Thanavaro, & Phra Khru Siripunnyapiwat, 2024)

หลักการสำคัญคือชุมชนต้องเป็นเจ้าของและมีสิทธิในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวของตนเอง ซึ่งจะส่งเสริมความภาคภูมิใจและทำให้เกิดการกระจายผลประโยชน์สู่คนในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization), 2014); Pookpoo; 2020)

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงยังก่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว

2) การพัฒนาอย่างยั่งยืน การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต้องมุ่งสู่ความยั่งยืนด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยสามารถประยุกต์ใช้โมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio, Circular, Green Economy) เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและกระจายรายได้ แนวทางปฏิบัติด้านนี้รวมถึงการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Green Supply Chain) และการใช้โมเดลอารมณ์ดีมีความสุข (Happy Model) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านสุขภาพ (National Science and Technology Development Agency; 2020)

3) การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัย ความปลอดภัยและความสะอาดเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว โดยต้องยกระดับมาตรฐานสถานประกอบการและแหล่งท่องเที่ยวให้อ้างอิงตามมาตรฐานระดับชาติหรือสากล เช่น มาตรฐาน SHA หรือ Thailand Tourism Standard (TTS) รวมถึง

การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่ปลอดภัยสำหรับทุกคน (Universal Design) (National Science and Technology Development Agency; 2020)

นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมีการประเมินความปลอดภัยของเส้นทางและกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งมีมาตรการป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization), 2014)

4) การตลาดและการสร้างแบรนด์ ในกระบวนการพัฒนาตลาดยุคใหม่ การสร้างแบรนด์ควรเน้น "การสร้างคุณค่าร่วมกัน" (Value Co-Creation) โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทเชิงรุกในการร่วมสร้างตราสินค้า (Pongsakornrungsilp & Pusaksrikit, 2016)

นอกจากนี้ ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ และธีรณัฐ พุศศักดิ์ศรีกิจ (Pongsakornrungsilp & Pusaksrikit, 2016) และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (National Science and Technology Development Agency, 2020) กล่าวว่า การประยุกต์ใช้การตลาดเชิงอารมณ์ (Emotional Marketing) เพื่อนำเสนอคุณค่าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ความสงบ (Peace) ความโรแมนติก (Romantic) และความผ่อนคลาย (Relax) จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ควบคู่ไปกับการสื่อสารแบรนด์ความเป็นไทยและอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างชัดเจน

5) การติดตามผลการประเมิน ระบบการประเมินผลเป็นกลไกที่ทำให้การจัดการเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ชุมชนจำเป็นต้องมีการประเมินระดับความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และวางแผนปรับปรุง (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization), 2014) ในขณะเดียวกัน ชุมชนควรมีการประเมินตนเองเพื่อติดตามผลกระทบทางบวกและทางลบที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างทันทั่วทั้งที่ รวมถึงควรให้หน่วยงานภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมประเมินมาตรฐานเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือ

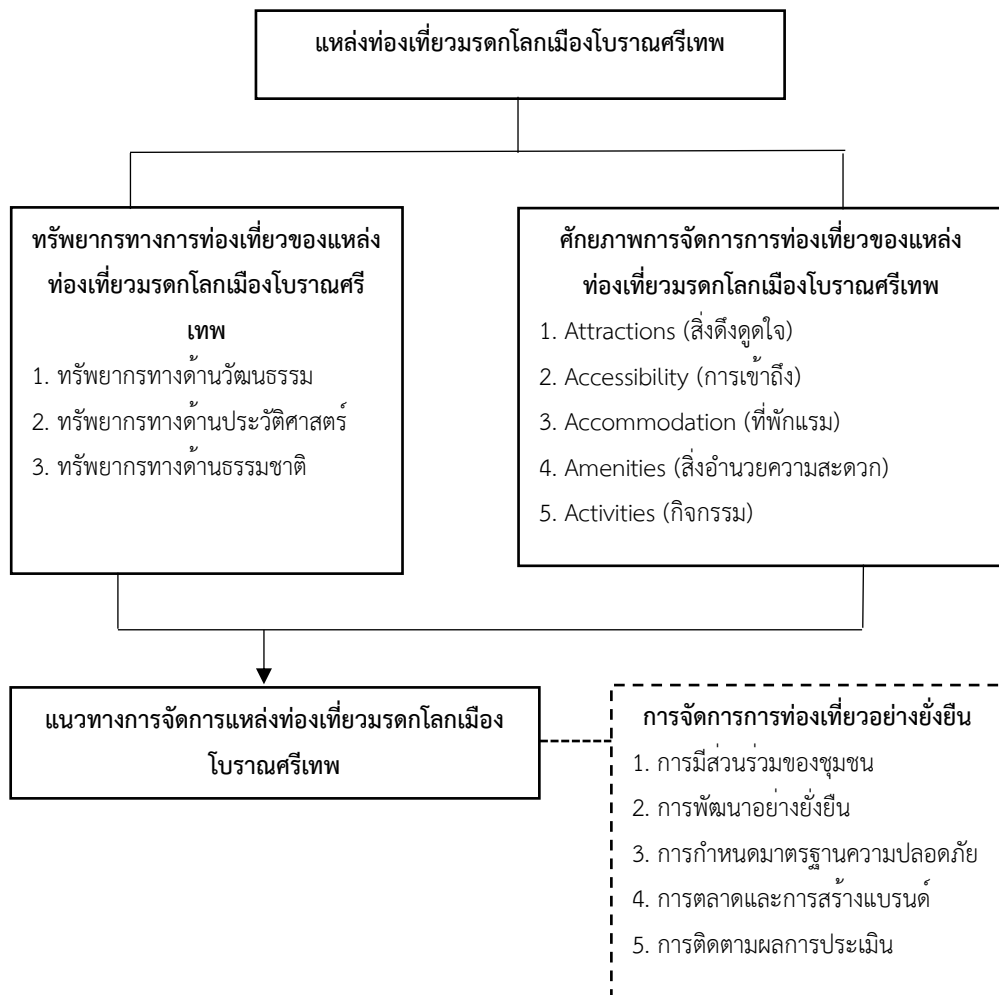

และความโปร่งใส ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนสามารถยกระดับการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Pookpoo, 2020)

จากองค์ประกอบหลักในข้างต้นการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเกิดจากการบูรณาการองค์ประกอบหลักทั้ง 5 ด้านเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะเจ้าของพื้นที่ เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างการพัฒนาศรษฐกิจและการอนุรักษ์ทรัพยากรภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับที่เหมาะสม ในเชิงปฏิบัติการต้องยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัยควบคู่กับการสื่อสารการตลาดเชิงคุณค่าและอัตลักษณ์เพื่อสร้างความผูกพันกับนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ พร้อมทั้งพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลที่โปร่งใส ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกในการเรียนรู้และปรับปรุงการบริหารจัดการให้เกิดความต่อเนื่องและความยั่งยืนในทุกมิติตามมาตรฐานสากล

3.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีการเลือกแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น ด้วยเทคนิค การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม มีความรู้ ประสบการณ์ และมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการหรือการมีส่วนร่วมในพื้นที่มรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างแม่นยำ โดยผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็นภาคส่วนที่สำคัญ 4 กลุ่ม จำนวน 30 คน ดังนี้

1) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่

- 1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ จำนวน 1 คน
- 1.2 สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบูรณ์
จำนวน 1 คน
- 1.3 ผู้อำนวยการและตัวแทนอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
จำนวน 1 คน

2) ภาคเอกชน

- 2.1 ผู้ประกอบการธุรกิจด้านที่พัก จำนวน 3 คน
- 2.2 ผู้ประกอบการธุรกิจด้านร้านอาหาร จำนวน 3 คน

3) ประชาชนท้องถิ่นในตำบลศรีเทพ

- 3.1 ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน
- 3.2 ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 10 คน

4) นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 10 คน

4.2 การสร้างและพัฒนาคุณภาพเครื่องมือ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) ซึ่งมีกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน

เริ่มต้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรี ศักยภาพ การจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ และการ จัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ บริบทเฉพาะของพื้นที่ศรีเทพ ตลอดจนการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นวิธีหลักในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยมองจากหลายมิติของ การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ด้านข้อมูล ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล และด้านผู้วิจัย เป็น ต้น เพื่อนำมาเป็นกรอบในการกำหนดประเด็นคำถามหลักและคำถามย่อยให้ ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย โดยคำถามจะแบ่งออกเป็น 3 ชุด ได้แก่ ชุดคำถาม สำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ชุดคำถามสำหรับประชาชนท้องถิ่นในตำบล ศรีเทพ และชุดคำถามสำหรับนักท่องเที่ยว

4.3 การเก็บและรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการวิจัยเรื่องแนวทางการวางแผนการจัดการแหล่งท่องเที่ยว มรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่าง เป็นระบบเพื่อให้ครอบคลุมทั้งมิติทางทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ศักยภาพ และ การจัดการส่วนร่วม โดยเริ่มต้นจากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ผ่านการศึกษา ค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ รายงานการชุดค้นทางโบราณคดีของกรมศิลปากร แผนแม่บทการบริหารจัดการมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ รวมถึงกฎระเบียบและ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลก เพื่อสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับ ลักษณะทางกายภาพ ประวัติความเป็นมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8-18 และคติความ เชื่อทางศาสนาที่ปรากฏในพื้นที่ เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ของ ทรัพยากรการท่องเที่ยวและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยเน้นการ สัมภาษณ์ภาคสนามและการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยการ สัมภาษณ์สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประเมินความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดการเส้นทางเข้าชม และการรักษาความปลอดภัย โดยเฉพาะ

บริเวณจุดยุทธศาสตร์สำคัญอย่างศาลเจ้าพ่อศรีเทพและกลุ่มโบราณสถานหลัก นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงลึกผ่านการสัมภาษณ์แบบเจาะจงกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลพื้นที่ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว เพื่อรับทราบถึงประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการ

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา นั้น มีขั้นตอนอยู่ทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ 1) การจัดหมวดหมู่ข้อมูล 2) การเปรียบเทียบข้อมูล 3) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และ 4) การสรุปผลและการตีความ จากบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวและศักยภาพของเมืองโบราณศรีเทพ เพื่อหาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพอย่างยั่งยืน รวมทั้งยังใช้การวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ร่วมด้วย โดยมีหลักการดังนี้

1) การวิเคราะห์สถานการณ์ภายใน หมายถึง การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของการบริหารจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยว อาทิเช่น ด้านการบริหารจัดการของเจ้าหน้าที่เมืองโบราณศรีเทพ ด้านการจัดการงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณศรีเทพ ด้านการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมกับชุมชนและหน่วยงานภายนอกของเจ้าหน้าที่เมืองโบราณศรีเทพ ด้านการติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการเมืองโบราณศรีเทพ และด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณศรีเทพ เป็นต้น

2) การวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก หมายถึง การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อแหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณศรีเทพ เช่น บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือสนับสนุนหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณศรีเทพให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นโอกาสในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว แต่ในทางตรงกันข้ามอาจมีปัจจัยบางประการที่ส่งผลก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

เมืองโบราณศรีเทพอย่างยั่งยืน เช่น การขาดบุคคลหรือหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณศรีเทพ เป็นต้น

5. ผลการวิจัย

5.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ

จากการลงพื้นที่สำรวจและวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ผลการสำรวจในตารางที่ 1 พบว่าแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีศักยภาพทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความเด่นชัดทางประวัติศาสตร์และความสมบูรณ์ของโบราณสถาน วัฒนธรรม และธรรมชาติ ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าทุนทางวัฒนธรรมนั้นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มได้อย่างมีนัยสำคัญดังข้อมูลของทรัพยากรต่อไปนี้

1) ทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม

จากการสำรวจทรัพยากรทางการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม พบว่าศาลเจ้าพ่อศรีเทพ ตั้งอยู่บริเวณด้านแรกของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ แม้ไม่ใช่โบราณสถานยุคทวารวดี แต่มีความสำคัญในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่เชื่อมโยงอดีตกับวิถีชีวิตปัจจุบัน และเป็นศูนย์รวมศรัทธาของชาวบ้านในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้พิทักษ์เมืองโบราณ โดยศาลเจ้าแห่งนี้มีประเพณีสำคัญ คือ งานบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ จัดขึ้นทุกวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 (ราวเดือนกุมภาพันธ์) เพื่อแสดงความกตัญญูและสะท้อนความผูกพันของชุมชน ตลอดจนยังส่งเสริมคุณค่าทางการท่องเที่ยวด้วยการเป็นจุดเริ่มต้นแห่งศรัทธาที่ช่วยเติมเต็มมิติทางจิตวิญญาณ ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสทั้งร่องรอยประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตที่ยังมีลมหายใจของคนในพื้นที่ แต่ยังมีจุดอ่อนในเรื่องของตัวอาคารศาลเจ้าพ่อศรีเทพไม่ใช่โบราณสถานในยุคทวารวดีเหมือนกับโบราณสถานจุดอื่น ๆ ในพื้นที่

2) ทรัพยากรทางด้านประวัติศาสตร์

จากการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์พบว่าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพมีทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ทั้งหมด 5 แห่งดังข้อมูลต่อไปนี้

2.1) ประวัติความเป็นมาเมืองโบราณศรีเทพ เมืองโบราณศรีเทพเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรืองยาวนานตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8 ถึง 18 โดยเป็นศูนย์กลางสำคัญทั้งด้านการค้าและการหลอมรวมความเชื่ออันหลากหลาย ทั้งพุทธศาสนาและพราหมณ์-ฮินดู จนก่อให้เกิดงานศิลปะอันมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่เรียกว่า “สกุลช่างศรีเทพ” พัฒนาการของเมืองแห่งนี้เริ่มต้นจากการเป็นชุมชนในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ก่อนจะก้าวเข้าสู่ความรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยทวารวดี และปิดท้ายด้วยยุคที่อิทธิพลวัฒนธรรมขอมแผ่ขยายเข้ามาแทนที่ ก่อนที่เมืองแห่งนี้จะค่อย ๆ เสื่อมบทบาทลงและกลายเป็นเมืองร้าง ตั้งไว้เพียงร่องรอยอารยธรรมอันยิ่งใหญ่ในท้ายที่สุด

2.2) ปราสาทศรีเทพ เป็นโบราณสถานวัฒนธรรมขอมโบราณ (พุทธศตวรรษที่ 16-17) ที่สร้างขึ้นเพื่อขยายพื้นที่ต่อจากเขาค้างใน มีเอกลักษณ์คือหันหน้าไปทางทิศตะวันตก โครงสร้างส่วนฐานก่อด้วยศิลาแลงและเรือนธาตุก่อด้วยอิฐ ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 18 มีความพยายามบูรณะแต่ไม่เสร็จสมบูรณ์ จึงหลงเหลือเพียงชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมที่กระจัดกระจายอยู่จนถึงปัจจุบัน

2.3) เขาค้างในเป็นโบราณสถานสำคัญที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองโบราณศรีเทพ สร้างขึ้นในยุคทวารวดี พุทธศตวรรษที่ 12-14 ด้วยศิลาแลงเป็นผังสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ชื่อ “เขาค้าง” มาจากความเชื่อที่ว่าเป็นที่เก็บสมบัติและอาวุธ โดดเด่นด้วยงานปูนปั้นประดับฐานรูปบุคคลและสัตว์แบกลูกประติมากรรม ซึ่งคล้ายคลึงกับโบราณสถานในจังหวัดราชบุรี นครสวรรค์ และลพบุรี นอกจากนี้การจัดวางผังเมืองยังสะท้อนถึงความชาญฉลาดและสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับเมืองร่วมยุคอย่างนครปฐมโบราณและคูบัวได้อย่างชัดเจน

2.4) ปราสาทสองพี่น้อง เป็นปราสาทอิฐคู่ที่ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงขนาดมหึมา โดยหันหน้าสู่ทิศตะวันตกตามแบบแผนเดียวกับปราสาทศรีเทพ โบราณสถานแห่งนี้คือประจักษ์พยานของความรู้เรื่องใน พุทธศตวรรษที่ 16-17 สะท้อนผ่านงานจำหลักทับหลังรูปพระอิศวรอุ้มนางปรารถาประทับเหนือโคศุภราช อันเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะเขมรแบบบาปวนตอนต้นนครวัด ร่องรอยทางโบราณคดีเผยให้เห็นการขยายตัวของศรัทธาผ่านการสร้างปราสาทองค์เล็กทับซ้อนลงบนกำแพงแก้วเดิม พร้อมการปรับปรุงทางขึ้นและสร้างอาคารบริวารเพิ่มเติมทางทิศเหนือ ผังของศาสนสถานแห่งนี้ถูกออกแบบอย่างเป็นระบบด้วยกำแพงล้อมรอบและอาคารประราพิธิที่กระจายตัวอยู่ทั่วไป ซึ่งเป็นลักษณะการวางผังมณฑลศักดิ์สิทธิ์แบบเดียวกับที่พบในภาคอีสานของไทย

2.5) เขาคลังกอบ คือมหาสถูปสมัยทวารวดีที่ใหญ่ที่สุดในไทย สร้างขึ้นจากศิลาแลง ณ เมืองโบราณศรีเทพ บุระณะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2555 โดยมีความโดดเด่นอยู่ที่สถาปัตยกรรมฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดใหญ่ กว้างด้านละ 64 เมตร สูง 20 เมตร ลดหลั่นกัน 2 ชั้น รอบฐานประดับด้วยซุ้มและเสาที่ได้รับอิทธิพลศิลปะจากอินเดียและชวากลาง นอกจากนี้ การวางผังยังสร้างตามคติ "มณฑลจักรวาล" โดยมีเจดีย์บริวารรายล้อมเพื่อจำลองศูนย์กลางจักรวาล สถานที่แห่งนี้จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนถึงความยิ่งใหญ่ ความศรัทธา การหลอมรวมทางวัฒนธรรม และความเชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมขั้นสูงของบรรพชนในอดีตอย่างแท้จริง

3) ทรัพยากรทางด้านธรรมชาติ

จากการสำรวจทรัพยากรทางการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ พบว่าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพมีทรัพยากรทางธรรมชาติทั้งหมด 2 แห่ง ดังข้อมูลต่อไปนี้

3.1) สระแก้วและสระขวัญ คือ ประดิษฐานความศักดิ์สิทธิ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นอยู่คู่แผ่นดินบนเนื้อที่รวม 10 ไร่ สระน้ำทั้งสองวางตัวประจุกะจากเขาabanใหญ่ที่สะท้อนภาพประวัติศาสตร์อันรุ่งโรจน์ โดยมีสระแก้วทอดตัวสงบนิ่ง

อยู่ทางทิศอุดรนอกพรมแดนเมือง ขณะที่สระขวัญสถิตอยู่อย่างสง่างาม ณ บริเวณเมืองส่วนนอก แม้เวลาผ่านไปยาวนานเท่าใด แต่น้ำในสระทั้งสองกลับยังคงใสสะอาดอย่างน่าอัศจรรย์ตลอดทั้งปี ประดุจตาน้ำทิพย์ที่ไม่เคยขอดชื่น ด้วยความเชื่ออันบริสุทธิ์ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณกาลว่านี่คือ น้ำศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นมงคลยิ่ง จึงได้รับอัญเชิญไปใช้ประกอบขัยมงคลพิธีในพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา สลักเสลาความจงรักภักดีให้สถิตมั่นในหัวใจราษฎร์ ตั้งแต่อดีตสมัยจวบจนถึงปัจจุบันกาลอย่างไม่มีเสื่อมคลาย

3.2) เขามอรัตน์ เป็นภูเขาหินปูนสูง 584 เมตร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองโบราณศรีเทพ ภายในเป็นที่ตั้งของถ้ำมอรัตน์ ศาสนสถานสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 14) ที่ดัดแปลงจากถ้ำธรรมชาติ จุดเด่นคือภาพสลักปูนต่ำรูปพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์รวม 11 องค์ บริเวณแกนหินกลางถ้ำ ซึ่งมีลักษณะผสมผสานศิลปะเขมรแบบกัมพูชาพระตามคติมหายานในปี พ.ศ.2505 เกิดเหตุโจรกรรมครั้งใหญ่ โดยพระพักตร์และพระหัตถ์ของประติมากรรมทั้ง 11 องค์ ถูกสกัดทำลายเพื่อขโมยออกไป ภายหลังสืบทราบว่าเป็นโจรที่นำโดยนายจิม ทอมป์สัน นำไปสู่การเจรจาทางคืนเงินสำเร็จ โดยนายทอมป์สันได้ส่งมอบสมบัติคืนให้กรมศิลปากรรวม 28 ชิ้น หนึ่งในนั้นคือ เศียรพระโพธิสัตว์ศรีอารยเมตไตรยอันล้ำค่า ซึ่งปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร

Table 1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ

รายการทรัพยากรทางการ ท่องเที่ยว	วัฒนธรรม	ประวัติศาสตร์	ธรรมชาติ
ประวัติความเป็นมา		✓	
ศาลเจ้าพ่อศรีเทพ	✓		
ปราสาทศรีเทพ		✓	
สระแก้วสระขวัญ			✓
โบราณสถานเขาค้างใน		✓	
ปราสาทสองพี่น้อง		✓	
เขาค้างนอก		✓	
เขามอรัตน์และถ้ำ			✓

5.2 ศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ

การศึกษาเรื่องแนวทางการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ ผู้วิจัยได้ประเมินศักยภาพและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 กลุ่ม รวม 30 คน โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามกรอบแนวคิดองค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยว (5As) แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction)

สำหรับเมืองโบราณศรีเทพ พบว่ามีศักยภาพสูงในด้านความอุดมสมบูรณ์ของโบราณสถาน และความตระหนักรู้ของคนในพื้นที่ โดยฝั่งภาครัฐสะท้อนว่าชุมชนคือกลไกสำคัญในการรักษาพื้นที่ ดังคำสัมภาษณ์ของหน่วยงานภาครัฐคนที่ 1 (G1) และ 2 (G2) ที่กล่าวว่า “ในปัจจุบัน ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่เมืองโบราณศรีเทพมีบทบาทสำคัญในการดูแลและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมทั้งการอนุรักษ์และการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่” อย่างไรก็ตาม ศักยภาพ

ด้านสิ่งดึงดูดใจในระดับสากลยังต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะการสร้างภาพจำภาคเอกชนคนที่ 4 (B4) ระบุว่า “ยังขาดการพัฒนาอัตลักษณ์และการสร้างแบรนด์ที่ชัดเจนในการสื่อสารความโดดเด่นของเมืองโบราณศรีเทพ เช่น การนำภาพลักษณ์หรือสัญลักษณ์ที่มีความน่าสนใจมาใช้ในการประชาสัมพันธ์” นอกจากนี้นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ยังคาดหวังสิ่งดึงดูดใจที่น่าสนใจผ่านความทันสมัย โดยนักท่องเที่ยวคนที่ 5 (T5) เสนอว่า “อยากเห็นเจ้าหน้าที่ที่สามารถใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น แนะนำการใช้ระบบ AR ได้อย่างคล่องแคล่ว” เพื่อเพิ่มรรถรสในการชมโบราณสถาน

2) ด้านการเข้าถึง (Accessibility)

จากการวิเคราะห์ พบว่าเมืองโบราณศรีเทพยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในระดับนานาชาติ ภาครัฐยอมรับว่าการดำเนินงานด้านการตลาดยังไม่เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางเมื่อเทียบกับมรดกโลกแห่งอื่น ผู้ให้ข้อมูลหลายกลุ่มจึงเสนอให้เร่งรุดทำการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล โดยหน่วยงานภาครัฐคนที่ 2 (G2) และนักท่องเที่ยวคนที่ 3 (T3), 6 (T6) และ 7 (T7) มีข้อเสนอแนะตรงกันว่า “ควรส่งเสริมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Instagram, YouTube และ TikTok รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านผู้มีอิทธิพลทางสื่อออนไลน์ ตลอดจนการพัฒนาเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่ให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน” ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลที่รวดเร็วและทันสมัยนี้ จะเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติและกลุ่มคนรุ่นใหม่สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวได้ดีขึ้น

3) ด้านที่พักแรม (Accommodation)

ปัจจุบันศักยภาพด้านที่พักในพื้นที่โดยรอบเริ่มมีการเติบโตขึ้น แต่เพื่อสร้างความยั่งยืน ชุมชนท้องถิ่นมีความตื่นตัวและต้องการยกระดับที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ของตนเองให้ได้มาตรฐานเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยตรง อย่างไรก็ตามชุมชนยังขาดความพร้อมด้านทักษะภาษาและการบริการ จึงต้องการการสนับสนุนอย่างเป็นทางการจากภาครัฐ ดังบทสัมภาษณ์ของประชาชนท้องถิ่นคนที่ 1 (P1), 5 (P5) และ 7 (P7) ที่สะท้อนความต้องการว่า “รัฐควรช่วยจัดคอร์สอบรมภาษาและ

ทักษะเจ้าบ้านที่ดีให้ชาวบ้านฟรี เพื่อให้เราต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองได้เก่งขึ้น” การยกระดับศักยภาพเหล่านี้จะช่วยผลักดันให้ที่พักของชุมชนกลายเป็นทางเลือกหลักที่สร้างประสบการณ์ท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว และเกิดการกระจายรายได้ในพื้นที่อย่างแท้จริง

4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการของเมืองโบราณศรีเทพยังต้องได้รับการพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยเฉพาะความสามารถในการสื่อสาร นักท่องเที่ยวคนที่ 7 (T7) และ 9 (T9) ระบุว่า “เจ้าหน้าที่ประจำจุดควมมีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษพื้นฐาน เพื่อช่วยอธิบายข้อมูลเบื้องต้นให้ชาวต่างชาติได้” นอกจากนี้ ในส่วนของการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและร้านค้าในพื้นที่ ชุมชนต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อลดผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิม โดยประชาชนท้องถิ่นคนที่ 8 (P8) กล่าวว่า “ชาวบ้านอยากเข้ามาร่วมกันในคณะกรรมการจัดการมรดกโลก เพื่อบอกว่าเราต้องการให้จัดระเบียบร้านค้าแบบไหนที่ชาวบ้านไม่เดือดร้อน” ซึ่งสะท้อนถึงการจัดการที่ต้องรักษาสสมดุลระหว่างธุรกิจและชุมชน

5) ด้านกิจกรรม (Activities)

ศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวของเมืองโบราณศรีเทพ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเดินชมซากโบราณสถานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการดึงเอาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ปัจจุบันชุมชนท้องถิ่นมีความพยายามอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการขายสินค้าท้องถิ่น ดังที่ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐคนที่ 1 (G1) ให้ข้อมูลว่า “ชุมชนท้องถิ่นมีความร่วมมือกันในการพัฒนาและขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น เช่น งานหัตถกรรมและอาหารพื้นเมือง เพื่อเพิ่มโอกาสทางรายได้ให้แก่คนในพื้นที่” การส่งเสริมให้มีกิจกรรมในรูปแบบสม่ำเสมอ

และหลากหลาย จะช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง และทำให้เมืองโบราณศรีเทพเป็นจุดหมายปลายทางที่มีชีวิตชีวาในสายตานักท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพและศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ ได้ทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้านการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัย ด้านการตลาดและการสร้างแบรนด์ และด้านการติดตามผลการประเมิน ดังต่อไปนี้

จุดแข็ง (Strengths) ของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนท้องถิ่นมีความตื่นตัวและถือเป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนช่วยทั้งในด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ นอกจากนี้ชุมชนยังมีความร่วมมือกันอย่างดีในการพัฒนาและขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น เช่น งานหัตถกรรมและอาหารพื้นเมือง เพื่อเพิ่มรายได้ให้คนในพื้นที่

ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน การมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ทั้งด้านประวัติศาสตร์และธรรมชาติ โดยเฉพาะทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ศาลเจ้าพ่อศรีเทพและงานประเพณีบวงสรวง ซึ่งเป็นศูนย์รวมความศรัทธาที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตที่ยังมีลมหายใจของคนในพื้นที่ นอกจากนี้ ชุมชนยังต้องการยกระดับที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ให้ได้มาตรฐาน

ด้านการตลาดและการสร้างแบรนด์ ทุนทางทรัพยากรมีความโดดเด่นและยิ่งใหญ่ระดับสากล เช่น "เขาคลิงนอก" ซึ่งเป็นมหาสุปสมัยทวารวดีที่ใหญ่ที่สุดในไทย รวมถึงความสมบูรณ์ของโบราณสถานอื่นๆ ที่สะท้อนการหลอมรวมทางวัฒนธรรมและศิลปะเฉพาะตัวของสกุลช่างศรีเทพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นทุนสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มได้ดี

จุดอ่อน (Weaknesses) ของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณ ศรีเทพ

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนยังขาดความพร้อมด้านทักษะทางภาษาต่างประเทศและการบริการในการต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ในด้านการจัดการพื้นที่ ชาวบ้านยังไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ โดยมีความต้องการที่จะเข้าไปเป็นคณะกรรมการจัดการมรดกโลก เพื่อร่วมจัดระเบียบร้านค้าในรูปแบบที่ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อคนในพื้นที่

ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาอย่างยั่งยืนยังต้องเผชิญกับความท้าทายในการบริหารจัดการเพื่อรักษาสสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางธุรกิจและวิถีชีวิตเดิมของชุมชน อีกทั้งยังมีจุดอ่อนเชิงประวัติศาสตร์เล็กน้อยในส่วนของอาคารศาลเจ้าพ่อศรีเทพ ซึ่งไม่ใช่โบราณสถานยุคทวารวดีเหมือนกับจุดอื่น ๆ ในพื้นที่

การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัย แหล่งท่องเที่ยวยังต้องการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และการยกระดับบุคลากรให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

การตลาดและการสร้างแบรนด์ ปัจจุบันยังขาดการพัฒนาอัตลักษณ์และการสร้างแบรนด์ที่ชัดเจน เช่น ขาดการนำภาพลักษณ์หรือสัญลักษณ์ที่นำเสนอมาใช้ในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้การดำเนินงานด้านการตลาดยังไม่เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางเมื่อเทียบกับแหล่งมรดกโลกแห่งอื่น ๆ และยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในระดับนานาชาติ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ประจำจุดส่วนใหญ่ยังขาดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษพื้นฐาน ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดในการสื่อสารแบรนด์และข้อมูลเบื้องต้นให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

การติดตามผลการประเมิน การบริหารจัดการในปัจจุบันยังมีความซับซ้อนของกฎระเบียบ

โอกาส (Opportunities) ของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณ ศรีเทพ

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน โดยการจัดตั้งคอร์สอบรมภาษาและทักษะการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้แก่ชาวบ้านโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งจะช่วยยกระดับศักยภาพของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยวได้โดยตรง และนโยบายภาครัฐและเอกชนเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกกระบวนการ

ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบความจริงเสริม (AR/VR) มาช่วยจำลองภาพโบราณสถาน เพื่อลดการสัมผัสและป้องกันความเสียหาย และการบังคับใช้หลักการเรื่องขีดความสามารถในการรองรับอย่างจริงจังจากภาครัฐ

ด้านการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัย หากภาครัฐหรือเอกชนส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยยึดหลักการออกแบบสำหรับทุกคนเพื่อให้นักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม เช่น ผู้สูงอายุและผู้พิการ เข้าถึงพื้นที่ได้อย่างปลอดภัยจะเป็นโอกาสในการสร้างศักยภาพในการจัดการและการรองรับนักท่องเที่ยวของเมืองโบราณศรีเทพเป็นอย่างมาก รวมทั้งภาครัฐหรือเอกชนควรส่งเสริมให้สถานประกอบการในชุมชนได้รับมาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัย เช่น มาตรฐาน SHA

ด้านการตลาดและการสร้างแบรนด์ เอกชนควรเข้ามาส่งเสริมชุมชนให้สามารถเร่งรุกทำการตลาดและสร้างแบรนด์ผ่านช่องทางสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Facebook Instagram YouTube และ TikTok รวมถึงการใช้ผู้มีอิทธิพลทางออนไลน์ และการพัฒนาแอปพลิเคชันที่ให้ข้อมูลครบถ้วนตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทันสมัยอย่างระบบ AR (Augmented Reality) ในการนำเที่ยว เพื่อสร้างภาพจำและดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มคนรุ่นใหม่และชาวต่างชาติ

ด้านการติดตามผลการประเมิน ถ้าภาครัฐสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้อำนวยการความสะดวกเพื่อจัดทำระบบการประเมินผลกระทบแบบบูรณาการอย่างต่อเนื่องสามารถสร้างโอกาสให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

อุปสรรค (Threats) ของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรี

เทพ

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ขาดการส่งเสริมและการสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณและการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐ

ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน ยังพบปัญหาจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นจนล้นเกิน ในบางช่วงเวลา ทำให้เกิดความแออัดบริเวณจุดเช็คอินสำคัญ เช่น เขาคลังกอก ซึ่งเสี่ยงต่อการชำรุดทรุดโทรมของโบราณสถานที่มีความเปราะบางสูง

ด้านการตลาดและการสร้างแบรนด์ นักท่องเที่ยวขาดการรับรู้ในวงกว้าง เนื่องจากข้อจำกัดด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสนใจเลือกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจุดจุดหมายปลายทางหลักในการเดินทางมาท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

ด้านการติดตามผลการประเมิน ภาครัฐยังเน้นบทบาทเป็นเพียงผู้กำกับดูแล ทำให้การแก้ปัญหาต่างๆ ขาดความยืดหยุ่น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ ในช่วงต้นสามารถสรุปเปรียบเทียบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ดังนี้

เมืองโบราณศรีเทพ มีจุดอ่อนในแง่ของความปลอดภัยในการบริหารจัดการที่ครอบคลุมหลายด้านมากกว่าจุดแข็ง คือ จุดแข็งของเมืองโบราณศรีเทพจะกระจุกตัวอยู่ที่ความอุดมสมบูรณ์ของต้นทุนทางทรัพยากรประวัติศาสตร์ระดับสากล เช่น เขาคลังกอก รวมถึงความตื่นตัวของชุมชนที่อยากมีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แต่จุดอ่อนนั้นกระจายอยู่ถึง 5 ด้านหลัก ทั้งความพร้อมของชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่ยังขาดทักษะภาษาต่างประเทศ การขาดแบรนด์และอัต

ลักษณะที่ชัดเจนในการสื่อสาร โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ยังไม่ได้มาตรฐานสากล ความซับซ้อนของกฎระเบียบ ตลอดจนการที่ชุมชนยังขาดพื้นที่ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ส่วนโอกาสของเมืองโบราณศรีเทพนั้น มองว่าปัจจัยภายนอกที่เปิดกว้างและเอื้อต่อการพัฒนามีมากกว่าอุปสรรค เนื่องจากปรากฏให้เห็นทางออกที่ชัดเจนในทุกด้าน ทั้งการที่ภาครัฐและเอกชนสามารถเข้ามาสนับสนุนการจัดอบรมภาษาให้ฟรี การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี AR/VR เพื่อการท่องเที่ยว การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานแบบสำหรับทุกคน และการใช้สื่อดิจิทัลในการทำตลาดอย่างครอบคลุม ในขณะที่อุปสรรคหลัก ๆ จะเป็นเรื่องการขาดงบประมาณต่อเนื่อง ภาครัฐที่ขาดความยืดหยุ่นเนื่องจากเน้นบทบาทเป็นผู้กำกับดูแล การขาดการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ และปัญหานักท่องเที่ยวล้นเกินในบางช่วงเวลาที่ทำให้โบราณสถานเปราะบางชำรุด

5.3 แนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ซึ่งพบว่าเมืองโบราณศรีเทพมีความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแต่มีความเปราะบางสูง และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ซึ่งพบปัญหาเชิงโครงสร้าง ทั้งด้านการกระจายอำนาจสู่ชุมชน ทักษะบุคลากร และการขาดอัตลักษณ์ของแบรนด์

ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพอย่างยั่งยืน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 โดยสามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนท้องถิ่นมีความตระหนักและห่วงแหนทรัพยากรเป็นอย่างมาก แต่ยังขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในระดับนโยบายและการตัดสินใจ โดยชาวบ้านต้องการมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบพื้นที่ร้านค้าและร่วม

เป็นคณะกรรมการจัดการมรดกโลก ภาครัฐจึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์สู่การให้ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมโดยเสนอให้จัดตั้งสภาที่ปรึกษาชุมชน เพื่อเป็นกลไกทางการในการร่วมกำหนดนโยบายพหุภาคี และมีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดระเบียบร้านค้าให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต การกำหนดมาตรฐานโฮมสเตย์และการจัดสรรรายได้สู่ท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งเชิงอำนาจและสร้างความยั่งยืนในการอนุรักษ์โบราณสถานจากรากฐานชุมชน

2) ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากผลการวิจัยที่พบว่าทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างเขาดงลิงนอกและปราสาทศรีเทพกำลังเผชิญกับปัญหานักท่องเที่ยวล้นเกินในช่วงเวลาซึ่งเสี่ยงต่อการชำรุดทรุดโทรมของศิลาแลงและโครงสร้างโบราณสถาน แนวทางการจัดการจึงต้องบังคับใช้หลักขีดความสามารถในการรองรับอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการกำหนดเส้นทางเดินเข้าชมเพื่อจำกัดการสัมผัสพื้นที่ควบคู่กับการกระจายนักท่องเที่ยวเพื่อลดความแออัดตลอดจนนำเทคโนโลยีความจริงเสริม (AR/VR) มาใช้จำลองภาพในอดีตและตีความข้อมูล เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์แก่นักท่องเที่ยวโดยไม่สร้างความเสียหายแก่โครงสร้างโบราณสถานที่เปราะบาง

3) ด้านการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวยังต้องการการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและยกระดับบุคลากรให้ได้มาตรฐานสากลเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ แนวทางการจัดการจึงควรมุ่งเน้น 2 ส่วนหลัก คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบขนส่งภายในตามหลักการออกแบบเพื่อทุกคน ให้เข้าถึงได้อย่างปลอดภัย เท่าเทียม และ

กลมกลืนกับภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์และการยกระดับมาตรฐานสถานประกอบการและบริการ โดยให้สิทธิประโยชน์แก่ที่พักและร้านอาหารชุมชนที่ผ่านการประเมินความปลอดภัยและสุขอนามัย เช่น มาตรฐาน SHA หรือโฮมสเตย์ไทย ควบคู่กับการอบรมทักษะภาษาต่างประเทศแก่เจ้าหน้าที่และชาวบ้านเพื่อการสื่อสารข้อมูลและความปลอดภัยอย่างถูกต้อง

4) ด้านการตลาดและการสร้างแบรนด์

ข้อมูลจากการวิจัยพบว่าเมืองโบราณศรีเทพยังขาดการสร้างอัตลักษณ์และแบรนด์ที่ชัดเจนในระดับสากลทำให้การรับรู้ของนักท่องเที่ยวไม่กว้างขวางเท่าที่ควรเมื่อเทียบกับแหล่งมรดกโลกอื่น ภาครัฐและเอกชนจึงต้องร่วมมือกันสร้างแบรนด์ที่จุดเด่นด้านความหลากหลายทางความเชื่อและผังเมืองแฝดโดยใช้การตลาดเชิงอารมณ์ร่วมกับการตลาดดิจิทัลเชิงรุกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook TikTok Instagram และ YouTube เป็นต้น และผู้มีอิทธิพลออนไลน์ รวมถึงจัดทำป้ายสื่อความหมาย 3 ภาษา และพัฒนาศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อเล่าเรื่องราวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวระดับสากล

5) ด้านการติดตามผลการประเมิน

ผลการวิจัยสะท้อนว่าการบริหารจัดการในปัจจุบันยังมีความซับซ้อนของกฎระเบียบ ภาครัฐยังเน้นการเป็นผู้กำกับดูแลและการแก้ปัญหาภัยขาดความยืดหยุ่น แนวทางการจัดการคือภาครัฐต้องปรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อบูรณาการแผนงานพร้อมขับเคลื่อนระบบประเมินผลกระทบแบบบูรณาการ 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติสิ่งแวดล้อม ตรวจสอบความสมบูรณ์ทางกายภาพเพื่อรักษาความแท้จริงตามเกณฑ์ UNESCO มิติสังคม ประเมินระดับความพึงพอใจและวิถีชีวิตชุมชน และมิติเศรษฐกิจ ติดตามการ

กระจายรายได้สู่ฐานราก เพื่อสร้างความโปร่งใสเอื้อต่อการปรับปรุงนโยบาย
ทันทั้งที่และรักษาสถานะมรดกโลกอย่างยั่งยืน

6. อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบหลักจากทั้ง 3
วัตถุประสงค์มาวิเคราะห์เชิงลึก เพื่อทำความเข้าใจบริบทของทรัพยากรการ
ท่องเที่ยว ศักยภาพการจัดการ และแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
มรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพอย่างยั่งยืน โดยมีการอภิปรายถึงเหตุผลเบื้องหลังของ
ข้อค้นพบ ความเชื่อมโยงกับแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสกัด
องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมือง โบราณศรีเทพ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของเมืองโบราณศรีเทพ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า
พื้นที่แห่งนี้มีศักยภาพระดับสูงและมีความโดดเด่นอย่างยิ่ง ทั้งในมิติทางวัฒนธรรม
ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นผลมา
จากการทับซ้อนทางอารยธรรมที่ยาวนานกว่า 800 ปี ทำให้เกิดการหลอมรวม
ความเชื่อและศิลปกรรมจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่เรียกว่า "สกุลช่างศรีเทพ"
อย่างไรก็ตามทรัพยากรเหล่านี้มีความสั่นไหวและเปราะบางสูงต่อการชำรุดทรุด
โทรมจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด ซึ่งผลการค้นพบนี้
สอดคล้องกับแนวคิดของ สายันต์ ไพเราะญจิตร์ (Praicharnjitt, 2007) ที่อธิบายว่า
ทรัพยากรทางวัฒนธรรมครอบคลุมถึงมรดกที่จับต้องไม่ได้ของสรีรภาพของชุมชนที่
มีต่อศาลเจ้าพ่อศรีเทพ ซึ่งสามารถนำมาจัดการให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันได้ อีกทั้ง
ยังสอดคล้องกับทัศนะของ มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (The
Encyclopedia of Thailand for Youth Foundation, n.d) ที่ระบุว่าทรัพยากร
ทางประวัติศาสตร์อย่างโบราณสถานเขาค้างนอกและปราสาทสองพี่น้อง มีนัยสำคัญ

ทั้งในด้านการสร้างความภาคภูมิใจทางจิตใจและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมไปถึงสอดคล้องกับแนวคิดของ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (Wiratchaniphawan, 1992) และ จักรพันธ์ ปัญจะสุวรรณ (Panjasuwan, 2002) ในด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างระมัดระวังและระมัดระวังเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์

6.2 ศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ

ศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ ข้อค้นพบชี้ให้เห็นถึงความไม่สมดุลระหว่างสิ่งดึงดูดใจและการบริหารจัดการด้านอื่น ๆ กล่าวคือ แม้เมืองโบราณศรีเทพจะมีสิ่งดึงดูดใจที่ทรงพลัง แต่ยังขาดความพร้อมด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในระดับสากล การสื่อสารของบุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐาน ผู้วิจัยมองว่าข้อจำกัดเหล่านี้มีสาเหตุหลักมาจากการที่พื้นที่ต้องเผชิญกับภาวะการเติบโตของการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว จนโครงสร้างพื้นฐานปรับตัวไม่ทัน ประกอบกับรูปแบบการจัดการที่ผ่านมายังขาดการบูรณาการ โดยชุมชนท้องถิ่นซึ่งควรเป็นเจ้าของร่วมกลับขาดพื้นที่ในการมีส่วนร่วมระดับนโยบาย ประเด็นข้อค้นพบนี้มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับแนวคิดองค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยว (5As) ของ Dickman (1996) ที่อธิบายว่า หากแหล่งท่องเที่ยวมีเพียงสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) แต่ขาดการเข้าถึง (Accessibility) ที่พักรวม (Accommodation) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และกิจกรรม (Activities) ที่มีคุณภาพ ผลลัพธ์ทางการท่องเที่ยว นั้นย่อมไม่สมบูรณ์และไม่อาจสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

6.3 แนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพอย่างยั่งยืน

แนวทางการจัดการอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางบูรณาการ 5 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาอย่างยั่งยืน การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัย การตลาดและการสร้างแบรนด์ และการติดตามผลการประเมิน จากมุมมองของผู้วิจัย การจัดการเมืองโบราณศรีเทพไม่อาจใช้แนวทางการอนุรักษ์เพียงมิติเดียวได้ แต่ต้องอาศัยการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของภาครัฐจาก "ผู้กำกับดูแล" มาเป็น "ผู้อำนวยความสะดวก" เพื่อลดความขัดแย้งเชิงพื้นที่และดึงให้ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมบริหารจัดการร่วมกัน ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับหลักการจัดการอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization), 2014) และ วรพงศ์ ผูกภู (Pookpoo, 2020) ที่เน้นให้ชุมชนมีสิทธิกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวของตนเอง นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความจริงเสริม (AR/VR) เพื่อลดการสัมผัสโบราณสถาน และการยกระดับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมด้วยหลักการออกแบบเพื่อทุกคน ยังไปสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (National Science and Technology Development Agency, 2020) ตลอดจนสอดคล้องกับแนวคิดการตลาดเชิงอารมณ์ของ ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ และธีรณัฐ พุคคัต์ศรีกิจ (Pongsakornrungsilp & Pusaksrikrit, 2016) ที่ส่งเสริมการดึงดูดลักษณะเฉพาะตัวมาสร้างการจดจำในระดับสากล

จากการประมวลผลข้อค้นพบและการอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสกัดองค์ความรู้ใหม่เพื่อต่อยอดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม โดยนำเสนอในลักษณะของกลยุทธ์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเสริมความแข็งแกร่งให้แก่แนวทางการจัดการมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ ทั้งนี้สามารถกำหนดกลยุทธ์เชิงลึกเพื่อการขับเคลื่อนอย่างยั่งยืนได้ 3 ประการ ดังนี้

กลยุทธ์ประการที่ 1 การยกระดับศักยภาพและการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการ กลยุทธ์นี้มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในการสนับสนุนการพัฒนาทักษะทางภาษาต่างประเทศและมาตรฐานการให้บริการแก่เจ้าหน้าที่และชุมชนท้องถิ่นโดยปราศจากค่าใช้จ่าย ควบคู่ไปกับการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะคณะกรรมการจัดการมรดกโลก เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบพื้นที่อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังมุ่งส่งเสริมและผลักดันให้สถานประกอบการในพื้นที่ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัยระดับสากล เช่น มาตรฐาน SHA เพื่อยกระดับความเชื่อมั่นและสร้างมาตรฐานการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

กลยุทธ์ประการที่ 2 การท่องเที่ยวเชิงนวัตกรรมและการสร้างแบรนด์มูลค่าสูง กลยุทธ์นี้ส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีล้ำสมัย อาทิ ระบบความจริงเสริม (AR/VR) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการนำชม เพื่อยกระดับประสบการณ์และดึงดูดความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวคนรุ่นใหม่ พร้อมทั้งทำหน้าที่จำลองภาพโบราณสถานในอดีต ซึ่งจะช่วยลดการสัมผัสทางกายภาพและป้องกันการชำรุดทรุดโทรมของทรัพยากรที่มีความเปราะบาง ในขณะเดียวกัน ภาครัฐและชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือกับภาคเอกชนในการขับเคลื่อนการตลาดเชิงรุกและการสร้างแบรนด์ ผ่านการสื่อสารบนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์และแอปพลิเคชันอย่างจริงจัง เพื่อสร้างการรับรู้ในระดับสากล

กลยุทธ์ประการที่ 3 การจัดการผลกระทบเชิงพลวัตเพื่อความยั่งยืน กลยุทธ์นี้มุ่งเน้นการรับมือกับสภาวะนักท่องเที่ยวล้นเกิน บริเวณจุดยุทธศาสตร์สำคัญ โดยหน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องนำหลักการขีดความสามารถในการรองรับมาบังคับใช้อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ภาครัฐควรปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้กำกับดูแลมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก เพื่อขับเคลื่อนกลไกการจัดทำระบบประเมินผลกระทบแบบบูรณาการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามหลักการออกแบบเพื่อทุกคน เพื่ออำนวยความสะดวกและรองรับการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มอย่างปลอดภัยและเท่าเทียม

การขับเคลื่อนกลยุทธ์ทั้ง 3 ประการนี้อย่างสอดประสานกันจะช่วยสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน อันจะนำไปสู่การรักษาสถานะมรดกโลกของเมืองโบราณศรีเทพได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการและนโยบาย

1.1 ควรจัดตั้งคณะกรรมการร่วมที่เปิดโอกาสให้ตัวแทนภาคประชาชนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจระดับนโยบาย ไม่ใช่เพียงแค่รับทราบแผนงาน เพื่อแก้ปัญหาการขาดส่วนร่วมที่พบในงานวิจัย

1.2 ภาครัฐควรบูรณาการการทำงานระหว่างกรมศิลปากร องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เพื่อให้การใช้งบประมาณไม่ซ้ำซ้อน

2. ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและภาคเอกชนในพื้นที่

2.1 ภาครัฐหรือเอกชนควรส่งเสริมการจัดอบรมภาษาต่างประเทศ และการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวให้แก่ผู้ประกอบการและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

2.2 ภาคเอกชนและชุมชนควรร่วมกันสร้างแบรนด์ หรือเอกลักษณ์ของสินค้าและบริการ เช่น ของที่ระลึก และ อาหารท้องถิ่น เป็นต้น ให้มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ศรีเทพ เพื่อสร้างการจดจำระดับสากล

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อสำรวจความพึงพอใจหรือพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในวงกว้าง เพื่อนำมาสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้

3.2 ควรวิจัยเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมของโบราณสถานจากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวหลังการเป็นมรดกโลก

3.3 ควรศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (AR/VR) มาช่วยในการเล่าเรื่องสำหรับโบราณสถานที่เหลือเพียงซากฐานราก เพื่อเพิ่มมรดกธรรมในการท่องเที่ยว

References

- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization) (2014). *Manual of criteria for community-based tourism management*. Community-Based Tourism Office. (in Thai)
- Dickman, S. (1996). *Tourism: An introductory text* (2nd ed.). Hodder Education.
- Fine Arts Department. (2023). *Nomination dossier of the ancient town of Si Thep and its associated Dvaravati monuments*. Ministry of Culture. (in Thai)
- Lertcharnrit, T. (2011). *Cultural resource management*. Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre. (in Thai)
- National Science and Technology Development Agency. (2020). *BCG in action: Tourism and creative economy*. Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. <https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/bcg/bcg-in-action-tourism-creative-economy-01.pdf> (in Thai)

- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning.
(2022). *Natural resources and environment situation report: Case study of cultural and natural heritage sites*. Ministry of Natural Resources and Environment. (in Thai)
- Panjasuwan, C. (2002). *Natural resources and environmental management*. Odeon Store. (in Thai)
- Pedersen, A. (2002). *Managing tourism at World Heritage sites: A practical manual for World Heritage site managers*. UNESCO World Heritage Centre.
- Pongsakornrungrasit, S., & Pusaksrikit, T. (2016). *Guidelines for the development of Krabi green tourism brand* (Final research report). Thailand Science Research and Innovation. (in Thai)
- Pookpoo, W. (2020). *Model of cultural tourism community development: A case study of cultural tourism community prototype*, Department of Cultural Promotion, Ministry of Culture. Department of Cultural Promotion, Thai National Research Repository. (in Thai)
- Praicharnjit, S. (2007). *Archaeological resource management in community development: Community archaeology book project*. (in Thai)
- Smith, L. (2006). *Uses of heritage*. Routledge. Thai Junior Encyclopedia The Encyclopedia of Thailand for Youth Foundation. (n.d.). Conservation of ancient monuments and antiquities. In *The Encyclopedia of Thailand for Youth* (Vol. 16). <https://saranukromthai.or.th/smallchild/508>

- Phra Maha Thanom Thanavaro, & Phra Khru Siripunnyapiwat. (2024). People's participation in community and social development. *Navabuddhasat Journal*, 3(1). (in Thai)
- UNESCO World Heritage Centre. (2023). *Operational guidelines for the implementation of the World Heritage Convention*. UNESCO.
- Wannathanom, C. (2007). *Characteristics and types of tourism resources*. Suan Sunandha Rajabhat University. (in Thai)
- Wiratchaniphawan, W. (1992). *Natural resources administration and management: The role of local organizations*. Odeon Store. (in Thai)